

Právnička JUDr. Pirošíková v reakcii na smrteľný útok amerických vojakov na 28-ročného občana Nemecka poukazuje na maximálnu nevýhodnosť a zradnosť okupačnej dohody s USA

- CZ24 News | 24. srpna 2023

EU: Prípád z Nemecka, kde vraždili americkí vojaci, znovu poukázal na nevýhodnosť obrannej zmluvy, tvrdí dlhoročná zástupkyňa SR pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP) Marica Pirošíková.

Nevykonalná spravodlivosť? Agentúra DPA priniesla šokujúci prípad z Nemecka. Dvaja americkí vojaci mali po hádke ubodať 28-ročného muža, občana Nemecka. Podozrivých z útoku vo veku 25 a 26 rokov zadržala polícia a odovzdala americkým vojenským orgánom činným v trestnom konaní. Tak, ako Nemcom káže obranná dohoda s USA.

Keďže Hegerova vláda, konkrétne pán Nad', podpísala so Spojenými štátmi podobnú dohodu, s dlhoročnou bývalou zástupkyňou SR pred ESLP doktorkou Maricou Pirošíkovou sme hovorili o tom, aká je vlastne vymožitelnosť práva a spravodlivosti pre obete trestných činov spáchaných vojakmi USA. Ale i o zločinoch agentov CIA a rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP).

Najnovší prípad v Nemecku

Pani doktorka, verejnosť sa dozvedela o prípade z Nemecka. Tam zadržali dvoch amerických vojakov podozrivých v prípade smrti 28-ročného muža. Zomrel na viaceré bodné zranenia. Podozrivých z útoku vo veku 25 a 26 rokov zadržala polícia a odovzdala americkým vojenským orgánom činným v trestnom konaní. Nemci sa pri "obrannej dohode" s USA teda rovnako ako my vzdali vlastnej právnej jurisdikcie. Vy ste patrili k malej skupine právnikov, ktorá práve tento aspekt dohody kritizovala, aké ste mali k tomu dôvody?

Upozorňovala som a stále upozorňujem na pozitívne záväzky štátu vyplývajúce Slovenskej republike z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Dohovor).

Tie priamo súvisia s článkom 12 tejto dohody. Podľa ktorého na žiadosť USA a na podporu svojho záväzku o vzájomnej obrane, Slovenská republika uplatnila svoju suverénnu diskrečnú právomoc vzdať sa svojho prednostného práva na výkon trestnej právomoci.

S tým, že v konkrétnych prípadoch trestných činov, ktoré majú pre Slovenskú republiku osobitný význam, môžu slovenské orgány toto vzdanie sa právomoci odvolať.

Pozitívne záväzky

Môžete čitateľom ozrejmiť, čo znamenajú tieto pozitívne záväzky?

Z práva na život, súkromie a zo zákazu ponižujúceho zaobchádzania vyvodil Európsky súd pre ľudské

práva (ESLP) pozitívne záväzky. Na základe ktorých majú štáty povinnosť chrániť život, fyzickú a morálnu integritu jednotlivca pred inými osobami a musia prijať primerané kroky s cieľom zabrániť násiliu, pokiaľ o ňom štátne orgány vedia alebo mali vedieť.

V tomto ohľade sú povinné voči aktom násilia zachovávať a v praxi aplikovať primeraný právny rámec.

Pozitívne záväzky štátov sú v judikatúre ESLP formulované tak na úrovni hmotnoprávnej, tzn. prijatie opatrení na ochranu života a fyzickej a morálnej integrity jednotlivcov, ako aj na úrovni procesnoprávnej, tzn. uskutočnenie účinného oficiálneho vyšetrovania vedúceho k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb. Zároveň musí byť obetiam poskytnuté odškodnenie za utrpenú nemajetkovú ujmu a majetkovú škodu.

Podľa článku 15 Dohody sú však príslušníci ozbrojených síl USA vrátane civilnej zložky vyňatí z konaní o občianskoprávnu náhradu škody alebo o uloženie správnej pokuty, ktoré vyplývajú z konania alebo opomenutia týchto osôb pri výkone ich služobných povinností.

GP SR

Pripomínam, že podľa pripomienok GP SR k tejto dohode je vzdanie sa trestnoprávnej jurisdikcie nebezpečným precedensom, ktorý nemá obdobu v histórii slovenského štátu. Ďalej z nich citujem:

„Tak z predkladacej správy, ako ani zo samotnej Dohody nevyplýva, akým spôsobom chcú kompetentné orgány Slovenskej republiky chrániť Ústavou SR garantované práva fyzických osôb, štátnych občanov SR, v prípade porušovania trestnoprávnych noriem príslušníkmi ozbrojených síl USA nachádzajúcimi sa na území Slovenskej republiky. K takýmto prípadom došlo opakovane v iných krajinách, ktoré mali uzavreté obdobné zmluvy a Slovenská republika by nemala byť k tak zásadným otázkam, ako sú otázky jurisdikcie ľahostajná a tam, kde je to náležité, mala by sa zo zverejnených prípadov iných krajín poučiť.“

Zločiny agentov CIA

Keď ste kritizovali tieto ustanovenia spomenuli ste, že ESLP sa už zaoberal prípadmi, v ktorých došlo k nezákonnému pozbaveniu osobnej slobody a k mučeniu zo strany agentov CIA na území členských štátov Rady Európy. Priblížite nám ich?

V prípade **El-Mashri v. bývalá juhoslovanská republika Macedónsko** z 13. decembra 2012 veľká komora ESLP jednomyselne rozhodla, že v súvislosti so zadržaním a výsluchmi sťažovateľa nemeckého občana arabského pôvodu macedónskou políciou, jeho odovzdaním agentom CIA a jeho držaním v utajovanom zariadení v Afganistane došlo v procesnej aj hmotnoprávnej rovine k porušeniu práva sťažovateľa na ochranu proti mučeniu a neludskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu či trestaniu, práva na osobnú slobodu a bezpečnosť, práva na súkromie a práva na účinný prostriedok nápravy.

ESLP priznal sťažovateľovi z titulu nemajetkovej ujmy 60 000 eur.

Čo všetko musel od agentov CIA strpieť?

Sťažovateľ bol po na konci roku 2003 po dobu 23 dní bez uvedenia dôvodu držaný v hoteli v Skopje, kde bol neustále vypočúvaný v angličtine (ovládal len čiastočne) o jeho údajných väzbách na teroristické organizácie. Bol mu odmietnutý kontakt so zástupcami nemeckého veľvyslanectva a tiež sa mu vyhrážali zastrelením, ak by sa pokúsil odísť. Bol mu ponúknutý návrat do Nemecka, ak by sa priznal, že je členom Al-Kaidy. Následne ho spúťali a so zaviazanými očami previezli na letisko

v Skopje. Kde bol zbitý zamaskovanými mužmi, vyzlečený donaha, sexuálne zneužitý a následne zdrogovaný a spútaný prevezený lietadlom do neznámej destinácie. Pričom mu bolo slúbené, že bude prevezený do Nemecka. Neskôr túto destináciu identifikoval ako Afganistan. Tu bol štyri mesiace držaný v malej, tmavej a špinavej cele, kde bol opakovane vždy v nočných hodinách vypočúvaný, zbitý, kopaný a vyhrážali sa mu. Počas tohto väzenia držal viackrát hladovku. Koncom mája 2004 bol spútaný so zaviazanými očami a o 18 kilo ľahší lietadlom navrátený cez Albánsko do Nemecka. Následne zahájil niekoľko súdnych konaní v Nemecku, USA a Macedónsku.

Amerika nadovšetko?

Ako dopadol v Spojených štátoch, ktoré nepatria pod jurisdikciu ESLP? Keďže rovnako ako Nemecko, im budeme vďaka Jaroslavovi Nađovi a vtedajšej vláde odovzdávať na výkon spravodlivosti tých, ktorí u nás porušia zákony?

Žaloba v USA na riaditeľa CIA a neidentifikovaných agentov bola súdom odmietnutá. Potvrdil to aj Najvyšší súd USA.

Ktorý v októbri 2017 vec nepreskúmal s ohľadom na prevažujúci štátny záujem na zachovaní štátneho tajomstva oproti sťažovateľovmu individuálnemu záujmu na dosiahnutí spravodlivosti.

Uspel pred súdom aspoň v Macedónsku?

V decembri 2008 štátny zástupca v Skopje odmietol žalobu podanú právnym zástupcom sťažovateľa na neidentifikovaných macedónskych policajtov za nezákonné zadržanie, únos mučenie, neludské a ponižujúce zaobchádzanie.

Konanie o žalobe na náhradu škody proti macedónskemu štátu a ministerstvu vnútra v čase rozhodovania ESLP nebolo ukončené.

ESLP

Aké bolo stanovisko Európskeho súdu pre ľudské práva v tejto kauze?

Vzhľadom na to, že macedónska vláda nedokázala predložiť dostatočné a presvedčivé vysvetlenie udalostí, ESLP dospel k záveru, že sťažovateľ svoje tvrdenia preukázal nad rozumnú pochybnosť.

Taktiež k záveru, že macedónske orgány prípad dostatočne nevyšetrili. ESLP zároveň konštatoval porušenie článku 3 Dohovoru v hmotnej časti pokiaľ ide o držanie sťažovateľa v hoteli v Skopje, ako aj vo vzťahu k odovzdaniu agentom na letisku a odvlečeniu do Afganistanu. Zaobchádzanie na letisku vyhodnotil ako mučenie. Aj keď ho vykonali príslušníci cudzieho štátu, Macedónsko bolo zaň priamo zodpovedné, pretože americkí agenti konali so súhlasom miestnych úradov, ktoré toto zaobchádzanie uľahčili a nepodnikli žiadne kroky k tomu, aby mu zabránili.

Ďalej macedónskej vláde vyčítal, že bez požadovania akýchkoľvek záruk od USA nezamedzila premiestneniu do Afganistanu, čiže sťažovateľa priamo vystavila riziku mučenia a ponižujúceho zaobchádzania v Afganistane.

Porušenie viacerých ustanovení Dohovoru

Zadržaním sťažovateľa v hoteli a mimoriadnym odvlečením do Afganistanu bol podľa ESLP mimoriadne závažne porušený aj článok 5 Dohovoru zaručujúci právo na osobnú slobodu a bezpečnosť.

ESLP konštatoval aj porušenie článku 8 a 13 Dohovoru. Pokiaľ ide o porušenie práva na účinný prostriedok nápravy ESLP uviedol, že hájiteľné tvrdenia o zlom zaobchádzaní neboli v trestnom konaní účinne vyšetrené.

Uvedené podrylo účinnosť akéhokoľvek iného prostriedku nápravy vrátane civilného konania o náhrade škody. Za absencie účinného vyšetrenia udalostí je nárok na náhradu škody iba teoretický a iluzórny a neposkytuje nápravu.

Al Nashiri v. Poľsko

Prípado, ktorý ste popisali je viac ako desivý. Išlo len a akýsi ojedinelý jav?

Nie. Napríklad v prípade Al Nashiri v. Poľsko z 24. júla 2014 ESLP jednomyselne rozhodol, že v dôsledku spolupráce poľských orgánov so CIA došlo k porušeniu článkov 2, 3, 5, 6 ods. 1, článku 8 a 13 Dohovoru a článku 1 Protokolu č. 6 (zrušenie trestu smrti). V rámci tejto spolupráce bol sťažovateľ najprv držaný v tajnom detenčnom zariadení CIA na území Poľska, v ktorom bol podľa ESLP podrobený mučeniu. Následne bol prevezený na vojenskú základňu USA Guantánamo Bay, aj keď existovalo predvídateľné a vážne riziko, že tam bude ďalej mučený a vystavený neludským a ponížujúcim podmienkam a bude súdený vojenským tribunálom v konaní, v ktorom môžu byť použité dôkazy získané mučením a v ktorom mu hrozí trest smrti.

Podľa ESLP došlo aj k porušeniu procesnej zložky článku 3 Dohovoru, lebo poľské orgány nevyšetřili namietané porušenia zákazu mučenia. A rozhodol, že neposkytnutím všetkých dôkazných materiálov nutných pre účinné prerokovanie veci pred ESLP, žalovaný štát porušil aj článok 38 Dohovoru.

Odškodnenie

Bolo mu ESLP priznané aj nejaké odškodnenie?

ESLP sťažovateľovi priznal náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 100 000 eur. Ako individuálne opatrenie k výkonu rozsudku ESLP uložil Poľsku povinnosť žiadať diplomatické záruky, že na sťažovateľovi nebude vykonaný trest smrti.

Tajné väznice CIA, mučenie... a ďalšie odsudzujúce verdikty ESLP

Podobne ESLP rozhodol 31. mája 2018 v prospech dvoch zadržaných osôb na Guantáname, Abd al-Rahima al-Nashiriho (proti Rumunsku) a Abu Zubaydah (proti Litve). Ktorí uviedli, že boli v týchto krajinách tajne zadržávaní v rokoch 2004 až 2006. A že boli vystavení rôznym formám psychického a fyzického násillia.

ESLP dospel k záveru, že v Litve bolo v období od februára 2005 do marca 2006 tajné väzenie CIA. V ktorom bol zadržaný pán Zubaydah. A že vnútroštátne orgány vedeli, že CIA ho vystavuje zaobchádzaniu v rozpore so štandardmi článku 3, 5 a 8 Dohovoru.

Zároveň Litva umožnila, aby bol premiestnený do iného zariadenia CIA do Afganistanu. Vystaviac ho tak ďalšiemu zlému zaobchádzaniu.

ESLP odporučil, aby litovské orgány čo najskôr vykonali úplné vyšetrovanie tohto prípadu a v prípade potreby potrestali zodpovedné osoby. Zároveň zaviazal Litvu, aby sťažovateľovi vyplatila náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 100 000 eur.

K rovnakým záverom dospel ESLP aj v prípade Abd al-Rahim al-Nashiri v. Rumunsko, v ktorom navyše konštatoval porušenie článku 2 a 3 v spojení s článkom 1 Protokolu č. 6 (zrušenie trestu

smrti).

Pretože Rumunsko asistovalo pri premiestnení sťažovateľa zo svojho územia napriek reálnemu riziku, že bude čeliť odmietnutiu spravodlivosti a trestu smrti.

Sťažovateľovi priznal 100 000 eur. A odporučil, aby orgány v Bukurešti vykonali vyšetrovanie. A tiež od amerických orgánov získali ubezpečenie, že Al-Nashiri nebude odsúdený na smrť.

Podobnej sťažnosti, ktorá bola oznámená vláde 30. januára 2019 čelí aj Litva v prípade sťažnosti al-Hawsawi. ESLP o nej stále koná.

Nevykonateľná spravodlivosť?

Zaujímalo by ma, ak by sme mali poškodenú osobu, ako sa tá môže domôcť svojich práv, ak je útočník v Amerike?

Jej možnosti sú veľmi limitované. Pretože ak by došlo zo strany orgánov USA k neúčinnému vyšetreniu udalostí, nemôže sa vo vzťahu k týmto pochybeniam obrátiť na žiadny medzinárodný súdny orgán podobný ESLP. Pretože USA takúto medzinárodnú kontrolu nad svojimi orgánmi neakceptovali.

Môže sa rodina obete z Nemecka podľa vás domôcť svojich práv? Vo vlastnej krajine zrejme nie, ako je to s ESLP?

Ak by sa situácia týkajúca sa vyšetrovania zo strany USA vyvíjala podobne v prípade El-Mashri , môže sa obrátiť na ESLP. A namietat, že v dôsledku aplikácie príslušných ustanovení obsiahnutých v obrannej dohode s USA si Nemecko nesplnilo svoj pozitívny záväzok, vyplývajúci z práva na život. Pretože zamedzilo účinnému vyšetreniu prípadu. A porušilo aj právo na účinný prostriedok nápravy zaručený článkom 13 Dohovoru.

Môže sa Nemecko alebo Slovensko v takýchto prípadoch odvolať na svoje medzinárodné záväzky vyplývajúce z obrannej dohody z USA?

ESLP vo svojej judikatúre už v minulosti uviedol, že zmluvná strana je zodpovedná podľa článku 1 Dohovoru za všetky skutky a opomenutia svojich orgánov. Bez ohľadu na to, či toto konanie alebo opomenutie bolo dôsledkom vnútroštátneho práva alebo potreby splniť medzinárodné právne záväzky.

Článok 1 nerozlišuje typy pravidiel alebo opatrení. Ani nevylučuje žiadnu časť „právomoci“ zmluvných strán spod kontroly podľa Dohovoru.

Česká republika

Táto dohoda bola pred pár dňami prijatá aj v Českej republike, majú ju spravenú lepšie?

Aj táto vojenská dohoda s USA zasahuje do právomocí štátu. S tým, že ČR sa dopredu vzdala práva stíhať trestné činy, ktoré spáchajú vojaci USA na českom území. Napriek tomu, že si vláda ponechala výnimku, že toto vzdanie sa neuplatní v prípadoch osobitného významu, ČR nemôže osobu vziať do väzby. A USA sa zaväzujú, že zaistia prítomnosť obvineného vojaka pred českými orgánmi počas jedného roka. A to už vrátane odvolacieho konania. Čo je v závažných prípadoch krátka doba. Ak bude konanie dlhšie, jej záväzok zaniká.

Túto dobu je možné predĺžiť len so súhlasom USA. Výhrady k takýmto ustanoveniam verejne

vyjadril **expert na ústavné právo, docent Zdeněk Koudelka.**

S tým, že prípady osobitného významu nie sú bližšie definované a dosiahnutie právoplatného rozhodnutia je v rámci jedného roka neuskutočniteľné.

Dodal, že ide o prejav nerovnosti. Pretože ak by český vojak niekoho zabil v USA, napríklad počas vojenského kurzu, bude súdený tam.

Pre porovnanie uviedol, že československo-sovietska zmluva o pobyte sovietskych vojsk z roku 1968 stanovila, že trestné činy sovietskych vojakov na československých občanoch stíhajú československé orgány.

S tým, že v jednotlivých prípadoch mohla sovietska strana požiadať o prevzatie prípadu. Čiže ani československá vláda sa tohto práva nevzdala paušálne dopredu, ako to urobila Fialova vláda.

„Vlastenci a demokrati..“

Takisto ako vláda Eduarda Hegera. Z vašich slov mi vyplýva, že tí, ktorí hovorili, že sme Američanom týmto dovolili na vlastnom území viac, ako sovietskym vojakom v období totality, mali pravdu. Prezidentka sa napriek mnohým výzvam, neobrátila v súvislosti s Dohodou na Ústavný súd SR. Myslíte, že ona a naši vtedajší vládni činitelia nevedeli, čo bude naozaj táto Dohoda znamenať v praxi?

Vedeli. Upozornila na to GP SR vo svojich zásadných pripomienkach aj emeritný sudca Ústavného súdu SR Ján Drgonec. Taktiež bývalý minister spravodlivosti Ján Čarnogurský a pani sudkyňa Dana Jelinková Dudzíková. A mnohí ďalší právnici, vrátane mojej osoby.

ZDROJ: Ereport